

CUPRINS

INTRODUCERE	7
--------------------------	----------

PARTEA ÎNTÂI

RAPORTURI ÎNTRE OMUL OBIȘNUIT ȘI GENIU

Geniul și omul obișnuit, raporturi preliminare	15
Omul obișnuit	23
Privire dialectică referitoare la cele de mai sus	27
MAGISTER LUDI	31
Dialectică existențială, raporturi între geniul și <i>magister ludi</i>	39
PROBLEMA SINGURĂȚĂȚII	48
Însingurarea omului de rând / Copilul cu cheia la gât	49
Mică soteriologie contemporană	60
Singurătatea geniului filosofic	66
<i>Downsizing</i> , „Rețetar de însingurare” pentru <i>magister vitae</i>	73
MAGISTER LUDI, EXEMPLIFICĂRI	85
Preambul	85
Mică pledoarie pentru egalitatea recunoașterii	89
Câteva exemple	93

PARTEA A DOUA

ANTHROPOS – TREI STADII ALE DEZVOLTĂRII SALE:

IGNORANTUL, INTELIGENTUL ȘI ÎNȚELEPTUL

Preambul terminologic	109
Ignorantul, stadiul I	112
Desprinderea din marea masă, stadiul II, inteligentul	114
Stadiul înțeleptului, stadiul III	121
Câteva punctări dialectice.....	125
Stadiile kierkegaardiene, câteva paralele	130
Alte câteva nuanțe dialectice	133
De docta ignorantia.....	138

PARTEA A TREIA

PRE-JUDECATĂ ȘI PREJUDECĂȚI ACTUALE sau DIVERSE INCONGRUENȚE CONTEMPORANE

Preambul	145
Incongruități, raporturi, inadvertențe.....	148
Prejudecăți sau judecăți?.....	157
VIAȚA LUI „TREBUIE SĂ ...”	162
Preambul terminologic	162
Analize generale	164

Câteva exemplificări, adnotate și comentate.....	168
Ce este, de fapt, presiunea socială?.....	175
Psihologie sau sociologie?.....	181
De ce nu avem nici măcar o piațetă a ideilor?.....	185
Privirea și deochiul.....	191
Caracteristici psiho-disfuncționale.....	194
Oamenii <i>sunt</i> , sau <i>ar trebui să fie</i> buni?.....	198
Iluziile utilizatorilor.....	206
ÎN LOC DE CONCLUZIE, CONCLUZII	215
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	221
REFERINȚE FILMOGRAFICE	223

INTRODUCERE

*If someone has mastered one subject,
it usually has made him a complete amateur
in most other subjects¹*
Friedrich Nietzsche, *Human, All To Human*

Se tot vorbește, măcar în anumite cercuri (în speță intelectuale și mai ales dacă cineva vrea să se remarce neapărat cu un subiect special, ceva mai înzorzonat, poate chiar stupefiant) despre genii – cât de extraordinare sunt ele, cât de deosebite sau chiar cât de ieșite din comun ar fi ele – și, ceea ce este de-a dreptul supărător sau măcar intrigant ori pe alocuri plicticos și redundant, li se tot scuză aberațiile și devierile, li se îngăduie slăbiciunile și contradicțiile sau li se iartă defectele închizându-se un ochi îndeobște binevoitor și înțelegător, pe cât de empatic și compasiv, pe atât de plin de mansuetudine. De ce oare? Doar pentru că sunt genii, iar geniile *per se* sunt, *per definitionem* desigur, geniale?

Geniul, considerat în sine, merită desigur tot respectul nostru al tuturor, ba mai mult, el este, în genere, abordat cu o reverență deosebită venită dinspre o poziție îndeobște umilă – atitudinea omului obișnuit și semidoct în fața cuiva care pare a fi de pe altă planetă (venit printre noi, cei de pe pământ, cu o navă galactică extranee, nemaivăzută și nemaipomenită). Indivizilor geniali li se iartă multe – „e geniul, ce să-i faci” –, mult prea multe și asta doar pentru că ei nu sunt ca ceilalți, adică nu sunt oameni obișnuiți, cetățeni cu capul pe umeri cărora nu li se iartă mai nimic. E cam ca și când unii, oamenii de rând, ar fi niște indivizi echilibrați psihic, mai întotdeauna buni cetățeni și tovarăși de nădejde pentru orice socio-politic, adulți responsabili cu alte

¹ (din en.) Dacă cineva a ajuns maestru într-un domeniu, acest lucru, de obicei, îl face amator în majoritatea celorlalte domenii.

cuvinte, iar geniile niște inși altfel, oarecum dezechilibrați, scripitori bineînțeles, dar imprezibili pentru că sunt atât de „a-normali” sau „ne-normali”, respectiv diferiți de noi ceilalți; și totuși ei sunt „de-ai noștri”, deci trebuie, nu-i așa?, să avem oarecare îngăduință și înțelegere („oameni sunt și ei”), chiar dacă se înalță cel puțin cu un cap deasupra mulțimii oamenilor de rând. Parcă întotdeauna avem parte de raportul dintre adultul așezat și deplin responsabil și Starea de Adult (a Analizei Tranzacționale) – ce pune omul în realitatea prezentului și a rezolvării de probleme zilnice, pe de o parte, și un *puer aeternus*, un adolescent perpetuu ori Starea de Copil liber (a aceleiași Analize Tranzacționale) – ce își permite libertăți pe care cu toții le îngăduim condescendent și cu un zâmbet îngăduitor, pe de altă parte.

De fapt, dacă stăm să ne gândim bine și să întoarcem puțin perspectiva, ce ar putea fi de iertat, de înțeles sau de tolerat la omul obișnuit sau la semidoctii ce nu (prea) trec de analfabetismul funcțional? Mai nimic; ei sunt atât de înglodați în teluric încât s-ar putea spune că reprezintă, nici mai mult nici mai puțin, decât firescul întrupat organic în nișa pe care le-a rezervat-o natura sau cultura abia desprinsă din aceasta. Până la urmă însă, omul de rând constituie baza oricărei piramide sociale, și, majoritar fiind, el devine, prin însăși structura și organizarea oricărei societăți, un punct de referință indelebil pentru faptul uman considerat dintr-un punct de vedere general antropologic. Omul de rând este etalonul cu ajutorul căruia se măsoară umanul, el este punctul inalienabil de referință al antropologicului, momentul zero al acestuia, că ne place sau nu acest lucru este, până la urmă, irelevant. Pe orice scară sau evaluare trebuie să se plece de la ceva, de la un reper fix, respectiv de la o constantă (convențională desigur, dar, dacă se poate, universală) sau o bază care permite și inițiază adăugiri, îngroșări, dezvoltări și orice ține de supra-structuri din ce în ce mai eterice sau mai „subțiri”.

Desigur că, de-a lungul istoriei omenirii au fost multe genii care s-au manifestat în cele mai diverse domenii ale cunoașterii, politicii, filosofiei, religiei sau artei (fie ea și militară), tehnicii sau literaturii. Relatările despre viețile, faptele, întâmplările sau pățaniile acestor genii se regăsesc din abundență în marele capitol literar al relatărilor istorice, al criticii, al biografiilor sau chiar al autobiografiilor. Cât de credibile sau cât de veridice sunt acestea – oricât de bine sau fascinant ar fi fost ele scrise sau oricât de interesante ar fi, în sine, viețile povestite – este o cu totul altă poveste. Știm bine că atunci când povestim viața cuiva, sau măcar părți ale acesteia,

lucrurile pot căpăta coloraturi inedite sau accente mai mult sau mai puțin exagerate în funcție de auditoriu, circumstanțele povestiri sau idiosincraziile povestitorului, de distanța în timp față de evenimente, de intențiile ascunse, uneori conștiente, de cele mai multe ori însă inconștiente, ale naratorului sau pur și simplu de scopul sau obiectivele transcendente ale spiritului care se vrea prezentificat și exprimat prin intermediul unei narațiuni exemplare.

Este clar de asemenea, că o relatare biografică este realizată de cineva care admiră persoana despre care povestește sau este fascinat de aceasta și, dată fiind atare implicare emoțională, povestirea trebuie luată, mai întotdeauna, *cum grano salis*, deci nu chiar *ad litteram*. Desigur, nu putem uita că tot ce ni se spune sau povestește cu sufletul la gură, chiar dacă este vorba despre genii sau genialitate și despre extraordinarele vieți sau pățanii năstrușnice ale acestora, trebuie privit și înțeles cu o oarecare detașare filosofică dacă nu chiar cu o fină diferențiere – ce este în stare să pună între paranteze exagerările, rotunjirile multisekulare supra-adăugate, hiperbolele sau metaforele impresionante ce nu vor decât să trezească admirația, gândite de multe ori în direcție didactic-educativă înspre modelarea tinerelor generații. Nu e rău ca în toate acestea să prezervăm o poziție obiectivă (măcar cât de cât), detașată de devălmășia creată de povestitorul mai mult sau mai puțin bine intenționat, impresionat de un fenomen cu totul ieșit din comun: viața unui geniu.

Se pare că, dacă ești un om obișnuit, nu poți să faci chiar tot ceea ce îți trece prin minte, căci vei suporta urmările și consecințele, ca adult conștient și responsabil – ce te afli. Geniilor însă, copiilor, bețivilor și nebunilor li se permite practic orice căci, printr-o bizară a-selectivitate a privirii și înțelegerii, față de aceste ființe (cu totul marginale față de grosul contingentului aflat sub celebrul clopot al statisticii atribuit genialului matematician Gauss), avem cea mai mare îngăduință, înțelegere și toleranță. Dacă e să ne aplecăm aici asupra geniilor și a libertății sau măcar a largheței sufletești pe care o acordăm scăpărilor acestora, am putea spune că față de aceștia omul de rând simte ceva cu totul special și, drept consecință, el este gata să le ierte „ieșirile” ca și „intrările” de altfel, oricât de exagerate sau extravagante ar fi acestea. Lucrurile se întâmplă ca și cum pentru genii, societatea, considerată în ansamblul său (constituit din oamenii de rând desigur), ar avea un alt etalon, unul cu totul special calibrat – ceea ce ne spune că, în genere, putem avea o dublă măsură, adică „litru” ori „galon”,

„kilometru” ori „milă”, grade Celsius sau Fahrenheit, respectiv două scale independente, gradate diferit: una dintre ele este pentru oamenii obișnuiți și o cu totul alta doar pentru genii.

Rămânând încă un pic la măsurarea temperaturilor, ne amintim și de scala Kelvin care deși are un punct minimal, Zero absolut sau $-273,16$ grade Celsius, devine, odată cu creșterea temperaturii, din ce în ce mai ambiguă și mai imprecisă. Ceva asemănător poate fi discernut și în ce privește faptul uman, respectiv IQ-ul acestuia care în partea inferioară poate fi pus în tabele și măsurat foarte precis, dar odată ce trece de pragul de 120 și părăsește domeniul omului obișnuit, începe să devină din ce în ce mai ambiguu și imprecis, greu de încadrat în tipare, aproape imposibil de înscris în standardele normalității uzuale. Din acest punct de vedere, ambiguitatea și laxitatea specifice scării Kelvin pare a trimite spre măsura, chiar dacă imprecisă, a genialității și a tot ce poate trece dincolo de aceasta în domeniul vast, plin de surprize și atât de profund al umanului și al posibilităților nebănuite ale acestuia.

Vizavi de genii ne purtăm altfel, regulile se schimbă și tot ce era firesc și normal pentru omul obișnuit sau față de acesta, suferă un salt: se trece brusc dintr-o paradigmă într-alta, din una îndeobște agrestă, perfect închisă și precis circumscrisă, în o alta deschisă, plină de surprize și, de cele mai multe ori, disparent-suprasenzorială, dacă nu chiar trans-subiectivă. Dacă ar fi să facem o comparație din domeniul rutier, vom vedea că toată lumea obișnuită circulă cu mașina pe partea dreaptă a drumului, la modul cel mai firesc și normal cu putință (și noi spunem că asta e lumea oamenilor normali). Dacă însă cineva ajunge în UK, în Malta sau alte țări din Commonwealth, constatăm că deodată se aplică alte reguli, iar asta se întâmplă acolo în modul cel mai firesc cu putință. Or, nu putem avea pretenția ca ei să circule la fel ca noi – doar pentru că noi circulăm altfel, respectiv nu ca ei – pe aceeași parte a drumului sau, cu alte cuvinte, nu îi putem reduce pe ei la noi doar pentru că suntem majoritari și ca atare, trebuie să avem dreptate (ca în orice democrație unde se aplică „nivelativul” *vox populi*). Regula validă pentru toată lumea (noastră) pare a nu mai avea sens odată ce am pășit pe un alt teritoriu cu reguli și norme diferite de ale noastre.

Oricât de valide ar fi normele noastre, respectiv ale întregii lumi sau ale marii majorități, ele se văd brusc invalidate, odată ce am călcat în zone străine (fie ele și geniale dacă e să revenim la discuția noastră), ce sunt din